



## Sport sotsiologiyasi: uning o'tmishdan hozirgi kungacha rivojlanishi va kelajakka umidlari

**Axrorjon Nuriddinov**

Osiyo Xalqaro Universiteti

Jismoniy madaniyat kafedra o'qituvchisi

nuriddinovaxrorjonbahodirugli@oxu.uz

### Anatatsiya

Bugungi kunda sport "butun dunyo odamlari hayotining umumiy elementlaridan biriga" aylangani va shu bilan birga, o'zining ijtimoiy jihatlarini tufayli sport sotsiologiyasi keng tushuncha va intizomni ifodalayotgani inkor etib bo'lmaydigan haqiqatdir. ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, tadqiqot tegishli adabiyotlarni skanerlash orqali tez o'zgaruvchan dunyo kontekstida sport sotsiologiyasini tahlil qilish va tushunish usullari bilan tanishtirish va sport sotsiologiyasining kelajagi bo'yicha taxminlarni ochib berishga qaratilgan. Bunga erishish uchun tadqiqot quyidagi tarzda ishlab chiqilgan: shaxslarni sotsiologiya bilan tanishtirish va uning jamiyatda sportni tushunishda muhim rol o'ynashini tushuntirish, sotsiologik tasavvurni rivojlantirish va tushunishga yordam beradigan bir qator sotsiologik tushunchalarga duch kelish imkonini berish. jamiyatlarning shakllanishida juda muhim rol o'ynaydigan ijtimoiy jarayonlar, bu jarayonlar zamonaviy sportni qanday shakllantirayotganini tushunish. Sport va sotsiologiyani tavsiflovchi sport va sotsiologiya o'rtasidagi chuqur munosabatlarga nuqtai nazar bilan qarash, kelajakka oid taxmin va takliflarni taqdim etish. rivojlanayotgan sport sotsiologiyasining pozitsiyasi. Natijada, turli xil ijtimoiy parametrlar va ijtimoiy jarayonlar individualdan tortib to eng kichik jamoalargacha ishlashga ta'sir qiladi. Sport sotsiologiyasi muvaffaqiyatning o'zgarishiga ta'sir qiluvchi parametrlarni aniqlash va tushuntirishga intilayotganligi sababli, u mintaqaviy, milliy, xalqaro, havaskor yoki professional darajadagi inson xatti-harakatlarini o'rganish sohasida qo'llaniladigan tadqiqot sohasidir.

Kalit so'zlar: Sport, Sotsiologiya, Sport Sotsiologiyasi, Kelajakdan umidlar.

### Kirish

Sportning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan katta ahamiyatga ega ekanligini anglash bilan, sport jarayoni va ijtimoiy aloqalarini ongli va tanqidiy tushunish bilan rivojlantirish zarurligi birinchi o'ringa chiqadi. Ushbu holatni o'rganish sport sotsiologiyasining vazifasi bo'lib, sport va zamonaviy jamiyat o'rtasidagi bog'liqlik bizdan jamiyat qanday bo'lganligi va uning qanday tubdan o'zgarganligi haqida bir qator tadqiqotlar olib borishni talab qiladi.

Sotsiologiya individual va guruhning o'zaro ta'sirini, ijtimoiy guruhlarining tashkil topish usullarini, ular o'rtasidagi munosabatlarni, guruh xulq-atvorining shaxs xulq-atvoriga ta'sirini o'rganadi. Sotsiologiya insonning ijtimoiy hayoti, guruhlari va jamiyatlarini



o'rganadi. Bu mavzu sifatida ijtimoiy mavjudotlar sifatida o'z xatti-harakatlarimizga ega bo'lish uchun ko'zni qamashtiruvchi va jozibali urinishdir. Ushbu ta'riflardan ko'rinib turibdiki, jamiyat tushunchasi sotsiologiya uchun asosiy hisoblanadi. Jamiyat esa odamlarni umumiy madaniyatga ko'ra bir-biriga bog'lab turuvchi ijtimoiy munosabatlarning tuzilgan tizimidir. Ushbu ko'lamga muvofiq, jamiyatning tashkil etilishi va tuzilishi sportga katta ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, siz bilishingiz kerakki, sportning ijtimoiy va madaniy ishlab chiqarishiga ta'sir qiluvchi jarayonlar va tuzilmalarning hech biri oddiy va ayni paytda o'zgarmas emas. Haqiqatan ham, bizning hayotiy tajribamiz ko'rsatganidek, bu jarayonlar va tuzilmalar tobora murakkab va muammoli bo'lib bormoqda. Biz hozir hammamiz ma'lumotlarga boy dunyoda yashayapmiz, ayniqsa internet orqali olib borilayotgan ma'lumotlarning katta oqimi tufayli, ammo bu ma'lumotni tushunish qobiliyatimiz ko'pincha cheklangan. Shunga qaramay, sportning o'zgaruvchan, ko'pincha hayajonli va ilhomlantiruvchi, lekin ba'zan bezovta qiluvchi va muammoli dunyosini to'liq tushunish hali ham hal qilinishini kutayotgan muammo bo'lib qolmoqda. Ushbu jarayonlar, tuzilmalar va o'zgarishlar qanday ijtimoiy ishlab chiqarilganligini tushunish sotsiologiyaning asosiy vazifasidir.

Sport bizning hayotimiz va ijtimoiy dunyomizning umumiy qismi bo'lishi mumkin, ammo uning kundalik hayotdagi tanishligi zamonaviy dunyomizning ishlab chiqarilishi va tarqalishida sportning o'rni va bu dunyo qanday o'zgarganligi haqida ko'plab savollar tug'diradi. Bunday tushunchalarni ishlab chiqish uchun biz barcha zamonaviy jamiyatlarni tavsiflovchi tuzilmalarning ahamiyatini o'rganishimiz va sportning ular bilan qanday bog'liqligini tekshirishimiz kerak. Biz sportni ijtimoiy jihatdan qanday tushunishimiz va boshdan kechirishimiz oddiy jarayon emas va kundalik hayotning sub'ektiv, ob'ektiv va biografik o'lchovlari o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirlarga asoslanishi mumkin. Bizning sport, sport tashkilotlari va sport xatti-harakatlari haqidagi tushunchamiz kundalik hayot tajribamiz, uni o'qish yoki tomosha qilishimizga bo'lgan ishonchimizdan tashqariga chiqishi kerak.

#### Tarixiy jarayonda sport sotsiologiyasi

Sotsiologiya ham barcha fanlar kabi juda xilma-xil nazariya va tushunchalarni ishlab chiqdi. Shuning uchun biz ushbu g'oyalar bilan shug'ullanish va tanishishni boshlashimiz juda muhimdir. So'nggi yillarda Sotsiologiyaning bir bo'limi bo'lgan Sport sotsiologiyasi rivojlanib borayotganligi sababli, tadqiqotchilar ushbu qiziqarli tadqiqot sohasiga kirish uchun ko'plab tadqiqotlar o'tkazdilar. Uning ildizlari 1960-yillarga borib taqalsa- da, faqat 1980-yillarga kelib, bu sohani mustahkam asoslab beradigan bir qancha matnlar nashr etildi. Shu asoslarni hisobga olgan holda, sport sotsiologiyasi Buyuk Britaniya, Yevropa, Shimoliy Amerika, Avstraliya, Lotin Amerikasi, Sharqiy Osiyo va Janubiy Amerika Afrikada eng aniq ahamiyat kasb etgan. Xususan, sportda bo'sh vaqtni o'rganish va madaniy, etnik, gender va media tadqiqotlari kabi fanlararo tadqiqotlar sohalariga etib keldi. Sotsiologiyaning ota-ona intizomi singari, sport sotsiologiyasining o'zi ham akademik tadqiqotlarning xilma-xil, murakkab va ziddiyatli sohasidir.





Akademik tadqiqot sohasi sifatida sport sotsiologiyasi uzoq tarixga ega: aslida sportning birinchi muhim sotsiologik muhokamasi 1921 yilda nashr etilgan "Soziologie" edi. Nemis yozuvchisi va madaniyatshunosi Xaynts Risse o'zining "Sport " kitobida taqdim etgan . Vaqti-vaqti bilan urinishlar bo'lgan bo'lsa-da , sportning batafsil sotsiologik tahlili 1960-yillargacha deyarli harakatsiz qoldi. Ijtimoiy fan oliy ta'limda jadal rivojlanib borayotganligi sababli, stipendiyalarning katta va yangi oqimi Sport sotsiologiyasiga kengroq tadqiqotlar olib borish imkonini berdi. Bu jarayonda sport sotsiologiyasidagi tadqiqot masalalari sotsiologiya va boshqa ijtimoiy fanlardagi asosiy nazariy paradigmalar tomonidan shakllantirildi. 1960-yillarda va 1970-yillarning ko'p qismida sportning jamiyatlarning to'g'ri faoliyat yuritishiga qanchalik hissa qo'shganini o'rganuvchi strukturaviy-funksionalistik yondashuvlar muhim o'rin tutdi. Shu bilan bir qatorda, ramziy interaksionizm kabi boshqa izohli yondashuvlar sport o'ziga xosliklari, ramzlar va ratsionalizatsiya shakllarini o'rganishga intiladi. Marksistik va neo -marksistik qarashlar kapitalistik jamiyatlarda sinfiy bo'linishlar, mafkuralar va nizolar nuqtai nazaridan sportning sotsiologik tahlilini qo'llab-quvvatlab, chuqur va doimiy ta'sir ko'rsatdi. Neo-marksistik yondashuvlarga asoslangan multidisipliner madaniyat tadqiqotlari va istiqbollari ommaviy madaniyatning boshqa sohalar kabi sportning nisbatan zaif, marginal yoki hukmron ijtimoiy guruhlarini kuchaytirishga xizmat qilish usullarini o'rganib chiqdi. Nihoyat, 1970-yillardan boshlab Norbert Elias, ayniqsa, sport fanlarining uzoq muddatli tarixiy rivojlanishini o'rganishda sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

Britaniya sport sotsiologiyasida eng ta'sirli matnlardan biri Jon Xargrivesning "Sport, kuch va madaniyat" asaridir (1986). Ushbu kitobning samarali tomoni shundaki, u kuch va madaniyat haqida bir qator muhim munozaralarni ochib beradi va bular sportga kirish va tajribani qanday shakllantiradi. 1990-yillarga kelib, bu soha shu qadar mustahkam va xilma-xil bo'lib ketdiki, bu sohaga kirish, shuningdek, paydo bo'lishda davom etayotgan murakkab, nazariy va kontseptual munozaralarga batafsil sharh berish uchun bir qator matnlar tobora ko'proq nashr etilmoqda. Bu davrda nashr etilgan eng muhim Britaniya sport sotsiologiyasi matnlaridan biri Jarvi va Maguayr tomonidan yozilgan . Biroq, bu matnlar sport sotsiologiyasi mavzularini umumlashtirdi va chuqurroq bora olmadi, chunki foydalanilgan boshlang'ich darajadagi matnlar odatda amerikalik mualliflar tomonidan yozilgan va Amerika sportiga qaratilgan. Amerika sport sotsiologiyasidagi eng nufuzli nashrlardan biri, Jey Hech shubha yo'qki, Koaklining "Sportdagi jamiyat: muammolar va qarama-qarshiliklar" matni. Koakli uchun maqsad turli xil sotsiologik tadqiqotlar va zamonaviy sport misollarini muhokama qilish orqali ishlab chiqilgan munozaralar orqali amerikalik talabalarni sport sotsiologiyasi bilan tanishtirish edi, ammo matn rivojlanib, etuk bo'lgach, "sport sotsiologiyasining global ko'rinishini" taklif qildi.

Shu sababli, sport sotsiologiyasi ushbu nazariy asoslarning qurilishi va o'zaro ta'siri bilan kuchli shakllangan va sotsiologiya fani kelajakdagi tadqiqotlarda sport sotsiologlari tomonidan qo'shimcha ravishda o'rganilishi kerak bo'lgan yangi nazariyalarni ishlab chiqarishda davom etmoqda. Sotsiologik nuqtai nazardan, ushbu ko'p qirrali sotsiologik matnlarning maqsadi sport zamonaviy hayotning endemik va o'ta muhim qismi ekanligini



ko'rsatishdir. Sotsiologik nuqtai nazardan, ularning maqsadi sport sotsiologiyasi sportning odamlar va ular tashkil etuvchi jamiyatlar hayotidagi o'rni, funktsiyasi va ma'nosini qanday tanqidiy tahlil qilishini ko'rsatishdir .

Ijtimoiy nazariyalar nurida sport sotsiologiyasi

Ijtimoiy nazariya real dunyodagi munosabatlar yoki munosabatlarning tushuntirishidir. Ijtimoiy nazariya jamiyatdagi shaxsiy o'rnimizni qanday idrok etishimizga va bizning tajribalarimiz ijtimoiy o'zgarishlarning kengroq jarayonlarini qanday faol aks ettirishimizga haqiqiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Jamiyat barqaror ijtimoiy holat emas, balki dinamik va evolyutsiondir. Hayotning sur'ati va shu tariqa o'zgarish tezligi tezlashib borayotgani umume'tirof etilganligi sababli, ushbu o'zgarishlarni tushunishga yordam beradigan nazariy "asboblarga" ega bo'lish yanada muhimroq bo'ladi. Shu bois, zamonaviy dunyoni tushunishda ijtimoiy nazariya muhim rol o'ynaydi. Sportda u boshidanoq sotsiologik nazariyalar bilan birga o'z o'rnini egallashi kerak.

Funksional nazariya

Funksional nazariya ijtimoiy amaliyot yoki institutning funktsiyasini aniqlash va tekshirish zarurligini ta'kidlaydigan sotsiologik nuqtai nazar sifatida ta'riflanadi va shundan amaliyot yoki muassasa butun jamiyatni samarali boshqarishga qo'shadigan hissasini aniqlaydi. Komt, Spenser , Dyurkgeym va Veber dastlab funksionalizm deb ataladigan birinchi yirik sotsiologik fikrning paydo bo'lishida ta'sir ko'rsatdilar. Ijtimoiy tizimlar va jamiyatlarga e'tibor qaratilayotganda funksionalizm makrosotsiologik nazariya sifatida namoyon bo'ladi . Funksionalizm ikkita asosiy farazga ega: jamiyatning barcha ijtimoiy institutlari ( masalan , din, siyosat, iqtisod, ta'lim, oila, sport va dam olish) o'zaro bog'liq va mustaqil ravishda ishlaydi. Funksionalizm – ijtimoiy hodisalarni ular bajaradigan vazifasi, ya'ni jamiyatning uzluksizligiga qo'shgan hissasi nuqtai nazaridan yaxshiroq tushunish mumkin degan fikrga asoslangan nazariy nuqtai nazar. Shu nuqtai nazardan, jamiyat umumiy qadriyatlarga ega bo'lgan va shu bilan odamlar o'rtasidagi farqlardan ustun turadigan o'zaro bog'liq bo'lgan bir butun sifatida ko'riladi.

Funksionalistlar jamiyatni institutsional yaxlit, ya'ni jamiyatni saqlab qolish uchun birgalikda harakat qilishi kerak bo'lgan "qismlar" bilan qarashadi. Nazariya foydali nazariy nuqtai nazardir, chunki u sportni butun jamiyatning in'ikosi bo'lgan ijtimoiy institut sifatida ko'rishga imkon beradi. Sport butun ijtimoiy tizimga qo'shgan hissasi bilan bog'liq holda ko'rib chiqiladi. Misol uchun, tadqiqot sport bilan shug'ullanish va uning jamiyat uchun ijobiy oqibatlarini o'rganmoqda (masalan, semirishga qarshi kurashda sport orqali salomatlik va farovonlikni yaxshilash). Sport nuqtai nazaridan, funksionalizm barcha ijtimoiy guruhlar sportdan teng foyda olishini taxmin qiladi va sport ma'lum guruhlarini boshqalardan ustun qo'yadigan yoki kamsituvchi ijtimoiy tuzilma ekanligini tan olmaydi. Va nihoyat, u sportning jamiyat uchun ijobiy oqibatlarini yanada ta'kidlaydi.

Funksionalistik nazariyani yaxshiroq tushunishimizga yordam beradigan ba'zi omillar:

- sportni jamoatchilik asosida rivojlantirish;





- Sportning ijtimoiylashuv jarayonlarida qanday muhim rol o'ynashining ahamiyatini ochib berish,
- Sport bilan shug'ullanishda teng imkoniyatlar;
- Majburiy jismoniy tarbiya va murabbiylar tayyorlash dasturlarining muhimligini ta'kidlab.

### Konfliktlar nazariyasi

Konfliktlar nazariyasi Karl Marks tomonidan ishlab chiqilgan nazariy asosdan kelib chiqqan va shuning uchun ko'pincha "marksizm" deb nomlanadi va keyinchalik " neo - marksizm" deb nomlanadi . Konfliktlar nazariyasi jamiyatdagi resurslar cheklangan va teng taqsimlanmaganligini tan oladi va resurslar tanqisligi sababli guruhlar kirish va nazorat qilish uchun kurashadi. Bu erda asosiy e'tibor ijtimoiy -iqtisodiy va siyosiy munosabatlarga qaratiladi va konflikt modeliga qaratiladi. Ushbu konflikt modeliga ko'ra tuzilgan jamiyatning to'rtta xususiyati mavjud:

- Har bir jamiyat doimo o'zgarishlarga duchor bo'ladi va ijtimoiy o'zgarishlar muqarrar.
- Ijtimoiy ziddiyat har bir jamiyatda doimo mavjud.
- Jamiyatning har bir qatlami bu o'zgarishlarga hissa qo'shadi.
- Har bir jamiyat ba'zi a'zolarga asoslanadi va boshqa a'zolari cheklaydi.

Shu nuqtai nazardan, konflikt nazariyotchilari sportni iqtisodiy ustunlik va kengayishga qanday ta'sir qilishlari nuqtai nazaridan tekshiradilar. Ushbu nazariy pozitsiyani qo'llab-quvvatlash bo'yicha tadqiqotlar jamiyatdagi elita guruhlarining kuchi va imtiyozlarini saqlab qolish uchun sport qanday ishlashi bilan bog'liq. Ushbu nazariy pozitsiyaning cheklovlari mavjud, jumladan, iqtisodiyotni asos qilib olgan holda, butun ijtimoiy hayot iqtisodiy jihatdan belgilanadi. Xuddi shunday, boylikka xos bo'lgan resurslarga alohida e'tibor berish, sport olami uchun ayniqsa muhim ko'rinadigan jins, irq, etnik kelib chiqish va yosh kabi jamiyatning boshqa tarkibiy o'lchovlarining ahamiyatini e'tiborsiz qoldiradi. Konfliktlar nazariyasi sinfiy tengsizlikni sport orqali qanday bartaraf etishga, sport va dam olishni iqtisodiy xususiyatlardan tashqari jamiyatni tashkil etuvchi barcha shaxslarga qanday etkazishga qaratilgan.

### Interaktivizm nazariyasi

Bu sotsiologik nuqtai nazar bo'lib, kundalik ijtimoiy harakatlarni o'rganish orqali ijtimoiy xulq-atvorni sharhlash zarurligini ta'kidlaydi, shunda bizning ijtimoiy voqelik haqidagi tasavvurlarimiz individlar va ular yashayotgan ijtimoiy dunyo o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirlardan qurilganligini ko'rsatish mumkin. Luhman (1984) fikricha, o'zaro ta'sirlar ijtimoiy tizimlarning uchinchi asosiy shakli sifatida jamiyatdan ham, tashkilotlardan ham farq qiladigan o'z tuzilmalariga ega. Ijtimoiy tizimning bu turi boshqa nazariyalardan, ayniqsa, "vaqt"ga nisbatan farqlanadi. O'zaro ta'sir tizimlari - bu odamlar yuzma-yuz



uchrashadigan va muloqot qiladigan vaqtinchalik tizimlar. Luhmann "jamiyat", "tashkilot" va "o'zaro ta'sir" o'rtasidagi muhim farqni ko'rsatish uchun "bo'lim" tushunchasidan foydalanadi. O'zaro ta'sirlar jamiyatning davom etayotgan jarayonlaridagi epizodlar bo'lib, o'zaro ta'sirlar uzluksizdir. Misol uchun, ko'plab kurslar turli universitetlarda bir vaqtning o'zida o'qitiladi. Biroq, har bir dars ma'lum bir vaqtda boshlanadi va tugaydi. Kurslar ular joylashgan universitetlar kabi uzoq davom etmaydi va universitetga mezbonlik qiladigan jamiyat kabi uzoq davom etmaydi. Sportga qiziqqan interaktivistlar tadqiq qilinayotgan shaxslarning fikrlarini taqdim etishga harakat qiladigan izohli va sifatli tadqiqot usullaridan foydalanadilar. Bu erda qiziqish sport bilan shug'ullanish va qat'iylik bilan bog'liq ijtimoiy jarayonlarni, xususan, odamlar sport orqali o'zlik hissini qanday muhokama qilishlarini ochishdir. Ushbu nazariy pozitsiya uchun sportda muhim bo'lgan narsa submadaniyatlarning yaratilishi, ya'ni ular qanday paydo bo'lishi va inson qanday qilib ijtimoiy jihatdan aniqlangan guruhga "kirishi" yoki "chiqishi" dir. Ushbu nazariy yondashuv, masalan, Olimpiya sportidagi muvaffaqiyatlar va millatchilik va vatanparvarlik g'oyalari o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishga yordam beradi. Sportni tizimli, nazariy nuqtai nazardan o'rganish ijtimoiy tizimning barcha uch shakllari bilan chambarchas bog'liq: sport - funktsional tizim sifatida, sport - tashkilot sifatida va sport - o'zaro ta'sir. Har bir tizimning boshqalar bilan, shuningdek, umuman jamiyat va shaxs bilan qanday aloqasi borligini o'rganish ham qiziqarli bo'lar edi.

#### Sport sotsiologiyasidan umidlar

Sport deyarli har bir jamiyatda juda muhim ijtimoiy institutdir, chunki u har qanday muassasada mavjud xususiyatlarni o'ziga xos joziba bilan birlashtiradi. Sport - bu ijtimoiy hayotning murakkabliklarini o'rganish va tushunish uchun noyob imkoniyatlarni taqdim etadigan namunali xatti-harakatlar, ijtimoiy tuzilmalar va institutlararo munosabatlar maydoni. Sport - bu boshqa institutsional sharoitlarga mos kelmaydigan darajada asosiy yoki ikkilamchi ishtirokni buyuradigan faoliyat. Sport "boshqa tizimlar yoki vaziyatlarda uchramaydigan ijtimoiy tuzilmaning yuqori kristallangan shakllari" bo'yicha tadqiqot o'tkazish imkoniyatini beradi.

Sport sotsiologiyasi sotsiologiyaning kichik fani sifatida ko'p yillar davomida mavjud. Ushbu kichik fan sotsiologiyaning boshqa kichik fanlarida uchraydigan muammolarga ega. Sport sotsiologiyasidagi aksariyat tadqiqotlar sotsiologik nazariyaga asoslanmagan bo'lsa-da, ko'plab tadqiqotlar nazariy jihatdan asoslangan tadqiqotlarni talab qiladi va ko'rsatmalar beradi. Bu tadqiqotlar nafaqat sport sotsiologiyasi, balki umuman sotsiologiya uchun ham istiqbolli ko'rinadi. Buning sababi shundaki, sport sinfiy va irqiy ziddiyatlarni o'z ichiga olmaydi, samarali maydondir. Sportdagi dala tadqiqotlari, shuningdek, ijtimoiy hayotning boshqa jabhalarida kamdan-kam uchraydigan boshqariladigan muhitda tuzilgan raqobatbardoshlikni ta'minlaydi. Guruh dinamikasi, ijtimoiy tashkilotlar tomonidan maqsadlarga erishish, submadaniyatlar, xulq-atvor jarayonlari, ijtimoiy bog'lanish, ijtimoiylashuv va tashkiliy tarmoqlar - bu sport sharoitida o'rganilishi kerak bo'lgan bir nechta sotsiologik muammolar. Ushbu nuqtai nazar sport muhitida topilgan xatti-





harakatlar va o'zaro ta'sirning tuzilishi yoki shakllari boshqa ijtimoiy muhitlarda topilganlarga o'xshashligini va ularni tekshirish kerakligini ta'kidlaydi.

Muhokama va xulosa

Ushbu tadqiqotda biz sport sotsiologiyasining o'tmishi, buguni va kelajagini qo'llaniladigan metodologiyalar va asosiy tashvishlar nuqtai nazaridan ochib berishga harakat qildik. Sport sotsiologlarining kasbiy sotsializatsiya jarayoni sotsiologiyaning boshqa tadqiqotchilarinikiga ko'proq parallel bo'lib borayotgani, ilmiy tadqiqot usullari tobora ko'proq nazariy va miqdoriy bo'lib borayotgani, muhim tashvishlar yangi yo'nalishlar bilan kengayib borayotgani, lekin yanada chuqurroq ekanligi ta'kidlanadi. ijtimoiy tizimlardagi muayyan muammolarni tushunish uchun o'rganish kerak. Xulosa qilib shuni unutmaslik kerakki, sport har qanday darajada ijtimoiy sharoitda yuzaga keladi. Ya'ni, turli xil ijtimoiy parametrlar va ijtimoiy jarayonlar individualdan tortib to eng kichik jamoalargacha ishlashga ta'sir qiladi. Shu sababli, sport sotsiologiyasi muvaffaqiyatning o'zgarishiga ta'sir qiluvchi parametrlarni aniqlash va tushuntirishga harakat qilganligi sababli, bu mintaqaviy, milliy, xalqaro, havaskor yoki professional darajadagi inson xatti-harakatlarini o'rganish sohasida qo'llaniladigan tadqiqot sohasi va bu soha imkon qadar tezroq munosib qiymatga ega bo'ling.

Foydalangan adabiyotlar

- 1 Nuriddinov, A. (2024). A COMPILATION STUDY OF INNOVATION IN SPORT. Modern Science and Research, 3(2), 346-352.
- 2 Nuriddinov, A. (2024). KARL MARX AND THE THOUGHTS OF CLASS THEORY ON SPORTS CULTURE. Modern Science and Research, 3(1).
- 3 Nuriddinov, A. (2024). THE CONNECTION BETWEEN SPORT AND PHILOSOPHY. Modern Science and Research, 3(1), 308-317.
- 4 Nuriddinov, A. (2023). MANAGING THE PROCESS OF TALENT DEVELOPMENT IN SPORTS ANATASIA. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 121-132.
- 5 Nuriddinov, A. (2023). PHYSICAL ACTIVITY, HEALTH AND ENVIRONMENT. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 189-200.
- 6 Nuriddinov, A. (2023). Use Of Digital Sports Technologies in Sports Television. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 208-219.
- 7 Nuriddinov, A. (2023). THE ROLE OF FAIR PLAY IN PHYSICAL EDUCATION. Modern Science and Research, 2(10), 244-250.
- 8 Nuriddinov, A., Sayfiyev, H., & Sirojev, S. (2023). WHY FOOTBALL IS THE FIRST SPORT THAT COMES TO MIND TODAY. Modern Science and Research, 2(9), 200-203.



- 9 Saidova Mahbuba Ayubovna. (2024). Gimnastika darsining maqsadlari, vositalari va uslubiy xususiyatlari. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 90–97. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3823>
- 10 Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 379–393. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3554>
- 11 Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical education lessons in the process of umumpedagogik methods. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 345–354. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/3548>
- 12 Saidova Mahbuba Ayubovna. (2023). Physical downloads and the rest of fulfilling exercise mutual dependence. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 394–409. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3556>
- 13 Ayubovna, S. M. (2023). Jismoniy qobiliyatlarning rivojlanishi va jismoniy sifatlarning ko'chishi. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1 (5), 379–393.
- 14 Ayubovna, S. M. (2024). Gimnastika darsining maqsadlari, vositalari va uslubiy xususiyatlari. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2 (1), 90–97.
- 15 Ayubovna, S. M. (2024). Gimnastika darsining maqsadlari, vositalari va uslubiy xususiyatlari. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2 (1), 90–97.
- 16 Ayubovna, S. M., & Xayrullayevich, S. H. (2023). YOSH BOLLALARDA SPORT SPORT.
- 17 Saidova Mahbuba Ayubovna. (2024). Gimnastikaning- ta'limni rivojlantiruvchi turlari. "XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" Nomli Respublika Ilmiy-Amaliy Konferensiyasi, 2(1), 100–107. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/itftdm/article/view/3975>
- 18 Xayrullayevich, S. H. (2023). Use of Acrobatic Exercises and Their Terms In The Process of Teaching Gymnastics. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1 (9), 80–86.
- 19 Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORT GIMNASTIKASIDA HARAKATLAR KETMA-KELIGINING NAMOYON BO'LISHI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 478–491. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3588>





- 20 Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). АЭРОБНОЙ ГИМНАСТИКИ. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 449–456. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3585>
- 21 Xayrullayevich, S. H. (2023). SPORTS ARE GYMNASTICS IN ACTION SERIES-BE THE MANIFESTATION OF COME. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1 (5), 465–477.
- 22 Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2023). SPORTS ARE GYMNASTICS IN ACTION SERIES-BE THE MANIFESTATION OF COME. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 465–477. Retrieved from <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/tsru/article/view/3587>
- 23 Sayfiev Hikmatullo Xayrullayevich. (2024). Gimnastikaning- ta'limni rivojlantiruvchi turlari. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(2), 77–83. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/tsru/article/view/4259>
- 24 Azamat Orunbayev. (2023). APPROACHES, BEHAVIORAL CHARACTERISTICS, PRINCIPLES AND METHODS OF WORK OF COACHES AND MANAGERS IN SPORTS. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 133–151. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue11-16>
- 25 Azamat Orunbayev. (2023). GLOBALIZATION AND SPORTS INDUSTRY. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 164–182. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue11-18>
- 26 Azamat Orunbayev. (2023). SOCIAL SPORTS MARKETING. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 121–134. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue12-17>
- 27 Azamat Orunbayev. (2023). RECOVERY STRATEGY IN SPORTS. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 135–147. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue12-18>
- 28 Azamat Orunbayev, (2023) NONUSHTANING MASHQ BAJARISHGA TA'SIRI. International journal of scientific researchers 2(2), 3-6.



29 Azamat Orunbayev. (2023). USING TECHNOLOGY IN A SPORTS ENVIRONMENT. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 39–49. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue11-07>

30 Azamat Orunbayev. (2023). FITNES VA SOG'LOMLASHTIRISH BO'YICHA MURABBIYLIK YO'NALISHIGA KONTSEPTUAL YONDASHUV. Research Focus International Scientific Journal, 2(8), 23–28. Retrieved from <https://refocus.uz/index.php/1/article/view/431>

31 Azamat Orunbayev. (2023). PANDEMIYA DAVRIDA MOBIL SOG'LIQNI SAQLASH VA FITNES DASTURLARI (PROGRAM). Research Focus International Scientific Journal, 2(7), 37–42. Retrieved from <https://refocus.uz/index.php/1/article/view/414>

32 Sayfiyev Hikmatullo Xayrulloevich. (2024). Gimnastika zallardagi talablar va jihozlar. "XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" Nomli Respublika Ilmiy-Amaliy Konferensiyasi, 2(1), 125–132. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/itftdm/article/view/3978>

33 Sayfiyev Hikmatullo Xayrulloevich. (2024). Gimnastikada himoya yordam berish va o'zini o'zi straxovka(himoya) qilish, jarohatlanishni oldini olish choralari sifatida. "XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" Nomli Respublika Ilmiy-Amaliy Konferensiyasi, 2(1), 116–124. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/itftdm/article/view/3977>

34 Yarasheva Dilnoza. (2023). PHYSIOLOGICAL REACTIONS TO INTERNAL LOAD STUDY. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 47–56. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue12-07>

35 Yarasheva Dilnoza. (2023). SPORTS PEDAGOGY BASED ON PSYCHOMOTOR AND DEVELOPMENT THEORIES. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 26–41. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue12-05>

36 Yarasheva Dilnoza. (2023). SPORTS, CULTURE AND SOCIETY. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 152–163. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue11-17>





- 37 Yarasheva Dilnoza. (2023). FOCUS ON AEROBIC (LI) TYPE OF MOTOR ACTIVITY BASED ON FITNESS PROGRAMS. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 81–90.
- 38 Yarasheva Dilnoza. (2023). METHODS OF ORGANIZING NON-TRADITIONAL FITNESS CLASSES. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 61–72. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue11-09>
- 39 Yarasheva Dilnoza Ismail Qizi. (2023). TECHNICAL AND TACTICAL SKILLS IN SPORTS. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(10), 105–116. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue10-16>
- 40 Yarashova, D. (2023). THE IMPACT OF PLAYING SPORTS IN EARLY CHILDHOOD ON SOCIAL DEVELOPMENT. Modern Science and Research, 2(10), 230–234. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/24325>
- 41 Ярашева, Д. (2023, April). ФИТНЕС КАК ОЗДОРОВИТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ. In Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies (Vol. 2, No. 4, pp. 278-283).
- 42 Yarasheva, D. (2022). BOLALARDA MASHQ QILISHNING AHAMIYATI. PEDAGOGS jurnali, 19(1), 139-142.
- 43 Ярашева, Д. (2023). СТИЛИ ОРГАНИЗАЦИИ НЕТРАДИЦИОННЫХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ ЗАНЯТИЙ. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 19(5), 6-10.
- 44 Yarashova, D. (2023). STRENGTH TRAINING AND STRENGTH TRAINING IN CHILDREN. Modern Science and Research, 2(9), 211-215.
- 45 Dilnoza, Y. (2024). SOG'LOMLASHTIRUVCHI MASHG'ULOTLARNING TURLARI VA SAMARADORLIGI.
- 46 Dilnoza, Y. (2023). SUB'YEKTIV VA SPORT.
- 47 Shoxrux, S. (2023). VOLEYBOLDA OTISH TEZLIGI TUSHUNCHASI VA AHAMIYATI. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(11), 913-917.
- 48 Sirojev, S. (2023). THE CONCEPT AND IMPORTANCE OF SHOOTING SPEED IN VOLLEYBALL. Modern Science and Research, 2(9), 187-191.
- 49 Sirojev Shoxrux. (2023). THE CONNECTION BETWEEN SPORTS AND LOGIC. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 97–106.
- 50 Sirojev Shoxrux. (2023). APPLICATIONS OF SPORT PSYCHOLOGY IN THE WORLD. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 107–120.



51 Sirojev, S. (2023). TEACHING ACTIVITIES AND PHILOSOPHY IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS. *Modern Science and Research*, 2(10), 235–243.

52 Sirojev Shoxrux. (2023). THE IMPORTANCE OF MUTUAL RESPECT AND KINDNESS IN SPORTS. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 3(12), 215–225.

53 Sirojev, S. (2024). EFFECTS OF SOCIAL PHOBIA ON SPORTS. *Modern Science and Research*, 3(1), 318–326.

54 Sirojev Shoxrux. (2023). STUDYING SPORTS PSYCHOLOGY. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 3(12), 176–188.

55 Sirojev , S. (2024). EFFECTS OF WARM-UP AND STRETCHING EXERCISES ON PROPRIOCEPTION AND BALANCE. *Modern Science and Research*, 3(2), 353–361.

